
CYD-BWYLLGOR CORFFOREDIG Y GOGLEDD

20 Mawrth 2026

TEITL: Is-bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio - Cylch Gorchwyl

AWDUR: Mark Watkins, Swyddog Monitro (dros dro)

1. PWRPAS YR ADRODDIAD

- 1.1. Ystyried y sefyllfa cworwm a gallu'r is-bwyllgor i drafod ei swyddogaeth ddeddfwriaethol.

2. Y PENDERFYNIAD A GEISIR

- 2.1. Cymeradwyo'r newidiadau a ganlyn i Gylch Gorchwyl yr Is-bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio:
- Mai'r cworwm ar gyfer yr Is-bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio fydd 7 aelod gydag o leiaf un Aelod Lleyg yn bresennol.

3. Y RHESWM AM Y PENDERFYNIAD

- 3.1. Cynhaliwyd yr Is-bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar 9 Rhagfyr 2025, a chyfarfu eto ar 13 Ionawr 2026. Ar y ddau achlysur, treuliwyd cryn dipyn o amser swyddogion yn sicrhau presenoldeb i fodloni'r gofynion cworwm, a chododd problemau gyda chworwm yn y ddau gyfarfod.
- 3.2. Mae Rheoliadau Cyd-bwyllgor Corfforedig y Gogledd 2021 yn nodi na fydd unrhyw fusnes yn cael ei drafod mewn perthynas â mater y mae angen penderfyniad arno oni bai bod dim llai na 70% o'r sawl sydd â hawl i bleidleisio yn bresennol. Aelodaeth yr Is-bwyllgor yw 9 aelod – 6 Aelod o'r Cyngor a 3 Aelod Lleyg, y mae gan bob un ohonynt yr hawl i bleidleisio. Mae'r Cylch Gorchwyl yn darparu mai "y cworwm ar gyfer yr is-bwyllgor llywodraethu ac archwilio yw 7 aelod gydag o leiaf un aelod yn bresennol o bob cyngor Cyfansoddol ac o leiaf un Aelod Lleyg".

4. CEFNDIR AC YSTYRIAETHAU PERTHNASOL

- 4.1. Rhaid i o leiaf un rhan o dair o aelodaeth yr Is-bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio fod yn aelodau lleyg ac o leiaf ddwy ran o dair o'r cynghorau cyfansoddol. Mae pob Cyngor yn cael ei gynrychioli drwy Aelod dynodedig o'u pwyllgorau Llywodraethu ac Archwilio. Mae Dirprwy Aelodau'r Cyngor hefyd wedi cael eu cyfethol ar y sail eu bod yn mynychu os nad yw'r Aelod dynodedig ar gael, gan ddod â chyfanswm y pwll o aelodaeth y Cyngor i ddeuddeg cynrychiolydd. Ar hyn o bryd mae'r tri aelod lleyg cyfetholedig yn dod o bwyllgorau llywodraethu ac archwilio'r Cynghorau cyfansoddol.
- 4.2. Y safbwynt deddfwriaethol yw, er mwyn i fusnes gael ei drafod, bod rhaid i 70% o gyfanswm y naw aelod penodedig (sef yr aelodaeth graidd – er mwyn eglurder, nid yw hyn yn cynnwys aelodau dirprwyol) fod yn bresennol. Fodd bynnag, mae'r Cylch Gorchwyl yn amodi

presenoldeb i sicrhau presenoldeb gan gynrychiolydd o bob Cyngor. Y bwriad y tu ôl i hyn oedd sicrhau cydraddoldeb a thegwch ar draws y rhanbarth. Y sefyllfa hyd yma fodd bynnag yw ei bod wedi bod yn anodd sicrhau cworwm. Mae swyddogion wedi ystyried nifer o opsiynau i ddod o hyd i ddatrysiad i sicrhau bod cworwm mewn cyfarfodydd yn y dyfodol, ac wedi dod i'r casgliad mai dileu'r gofyn am bresenoldeb gan gynrychiolydd o bob Awdurdod sy'n rhoi'r ateb ymarferol gorau.

- 4.3 Rhaid i'r cworwm aros yn 7 i fodloni'r gofyniad deddfwriaethol ond dylai dileu'r gofyniad i aelodau etholedig o bob Cyngor cyfansoddol fod yn bresennol ei gwneud yn haws cyflawni cworwm. Bydd hyn yn darparu ateb i'r broblem cworwm bresennol, gan sicrhau y gellir trafod busnes yr Is-bwyllgor.
- 4.4 Ni ystyrir y dylid newid unrhyw ymagwedd at nifer yr aelodau lleyg i gynnal y gynrychiolaeth o draean gan aelodau unigol. Nid yw Aelodau Lleyg yn cynrychioli unrhyw gorff ac fe'u henwebir ar sail unigol mewn perthynas â'u set sgiliau.
- 4.5 Cyngorior aelodau drwy'r Flaenraglen Waith o ddyddiadau cyfarfodydd yn y dyfodol ac anfonir gwahoddiadau dyddiadur ymhell ymlaen llaw. Mae'n ddyletswydd ar bob Aelod i fynychu cyfarfodydd ac, os nad ydynt yn gallu mynychu, rhoi gwybod i'r Gwasanaethau Democratiaeth cyn gynted â phosibl. Ar gyfer Aelodau Cyngor nad ydynt yn gallu mynychu, dylent drefnu i'w dirprwy fynychu a rhoi gwybod i'r swyddogion perthnasol.

4.6 Opsiynau a ystyriwyd

Wrth ystyried sut i fynd i'r afael â'r anawsterau gyda sicrhau cworwm, mae swyddogion wedi ystyried yr opsiynau canlynol:

- a) Dim newid i'r Cylch Gorchwyl a pharhau i geisio sicrhau cworwm trwy gynllunio dyddiaduron gwell, ymgysylltu a defnyddio dirprwyon (lle bo modd).
- b) Lleihau nifer y cworwm islaw saith. Ni argymhellir hyn gan fod y safbwynt deddfwriaethol yn ei gwneud yn ofynnol bod dim llai na 70% o'r rhai sydd â hawl i bleidleisio yn bresennol, ac yn seiliedig ar aelodaeth bleidleisio graidd o naw, mae hyn yn cyfateb i saith.
- c) Cadw cworwm ar saith ond dileu'r gofyniad ychwanegol am bresenoldeb gan gynrychiolydd o bob cyngor cyfansoddol (argymhellir). Mae hyn yn cadw cydymffurfiaeth â'r trothwy statudol wrth ddileu'r elfen a osodir yn lleol sydd wedi bod yn anodd ei bodloni yn ymarferol.
- d) Ailstrwythuro aelodaeth y pwyllgor (e.e. newid maint yr aelodaeth bleidleisio graidd) i newid effaith fathemategol y rheol 70%. Mae hwn yn newid mwy sylfaenol, a fyddai'n cymryd mwy o amser i'w weithredu.

4.7 Manteision ac anfanteision yr opsiwn a argymhellir

Manteision

- 4.7.1 Mae'r cynnig yn newid dargededig sy'n dileu gofyniad cynrychioliadol ychwanegol nad yw'n angenrheidiol i gyrraedd y trothwy presenoldeb statudol o 70%.

- 4.7.2 Mae'n gwella gallu'r Is-bwyllgor i gyfarfod a thrafod busnes, gan gefnogi cyflawni ei swyddogaethau llywodraethu ac archwilio statudol.
- 4.7.3 Mae'n cadw'r diogelwch presennol bod yn rhaid i o leiaf un Aelod Lleyg fod yn bresennol er mwyn i gyfarfodydd fod yn gworwm.
- 4.7.4 Mae'n lleihau'r risg o gyfarfodydd anghworwm dro ar ôl tro a'r effaith gysylltiedig ar amser swyddogion, cost ac enw da.

Anfanteision / cyfaddawdau

- 4.7.5 Mae dileu'r gofyniad i gynrychiolydd o bob cyngor cyfansoddol fod yn bresennol yn golygu, ar adegau, y gellid trafod busnes mewn cyfarfod lle nad yw pob cyngor cyfansoddol yn cael ei gynrychioli.
- 4.7.6 Mae risg canfyddiad bod penderfyniadau'n cael eu gwneud heb gynrychiolaeth ddaearyddol lawn, er gwaethaf y ffaith bod gan bob aelod yr un mynediad at bapurau a'r gallu i fynychu a phleidleisio pan fyddant yn bresennol.

4.8 Risgiau allweddol a lliniariadau

- 4.8.1 Risg: Llai o gynrychiolaeth mewn cyfarfodydd unigol.

Lliniaru: Bydd dyddiadau cyfarfodydd yn parhau i gael eu hamserlennu a'u dosbarthu ymhell ymlaen llaw a gwahoddiadau i'r dyddiadur, a bydd presenoldeb yn cael ei reoli'n weithredol trwy ymgysylltu ag aelodau a defnyddio dirprwyon yn amserol lle na all aelod dynodedig o'r cyngor fynychu.

- 4.8.2 Risg: Risg i enw da os ystyrir eitemau arwyddocaol pan nad oes cynrychiolaeth gan gyngor.

Lliniaru: Bydd y Cadeirydd yn cael ei gefnogi i ymarfer disgresiwn priodol ar gynllunio agenda a (lle bo'n briodol) gohirio eitemau effaith uchel i gyfarfodydd lle mae presenoldeb yn gryfach, heb ailgyflwyno amod cworwm cynrychioliadol anhyblyg.

4.9 Monitro ac adolygu

- 4.9.1 Os bydd y CBC yn cymeradwyo'r geiriad cworwm diwygiedig, bydd swyddogion yn monitro presenoldeb a chworwm dros weddill 2026/27 a byddant yn adrodd yn ôl i'r CBC os bydd angen addasiadau pellach, gan gynnwys unrhyw faterion sy'n codi o swyddi gwag parhaus neu ddiffyg presenoldeb parhaus.

5. GOBLYGIADAU ARIANNOL

- 5.1. Nid oes unrhyw oblygiadau ariannol yn deillio o'r adroddiad hwn.

6. GOBLYGIADAU CYFREITHIOL

- 6.1. Rhoddir sylw i'r goblygiadau cyfreithiol a llywodraethu yng nghorff yr adroddiad.

ATODIADAU:

Atodiad 1: Is-bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio – Cylch Gorchwyl.

YMATEB Y SWYDDOGION STATUDOL:

i. Swyddog Monitro:

“Mae Is-bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio swyddogaethol yn hanfodol i system rheolaeth fewnol ac atebolrwydd cyhoeddus y CBC. Mae'r anallu dro ar ôl tro i gyflawni cworwm yn gwanhau trefniadau sicrwydd y CBC yn sylweddol. Mae'r diwygiad arfaethedig yn dargededig ac yn gymesur, gan gadw'r trothwy presenoldeb statudol wrth ddileu gofyniad ychwanegol sydd wedi profi i fod yn rhwystr i'r Is-bwyllgor gynnal busnes. Dylid datblygu hyn ochr yn ochr â gwaith parhaus i wella ymgysylltiad, cynllunio ymlaen llaw, hyfforddiant/ymsefydlu a recriwtio amserol i gynnal y cyfansoddiad aelodau llewg gofynnol.”

ii. Swyddog Cyllid Statudol:

“Mae angen mynd i'r afael â'r mater dan sylw mewn perthynas â chwaredd fel y gall yr Is-bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio weithredu ei rôl hanfodol o fewn llywodraethiant y Cyd-bwyllgor Corfforaethol yn llawn.

Nid oes gennyf unrhyw wrthwynebiadau i'r penderfyniad a geisir.”